

*Вільчик Т. Б.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

АДВОКАТУРА Й ДЕРЖАВА: ВЗАЄМОДІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН

Анотація. У статті досліджуються проблеми взаємовідносин адвокатури з органами державної влади, виявляються тенденції розвитку цих відносин з позицій критерію незалежності адвокатури й розвитку демократичних засад її самоврядування.

Ключові слова: адвокат, принцип незалежності адвокатури, адвокатура й держава.

Постановка проблеми. Держава знаходиться на етапі формування нового правового обґрунтування діяльності адвокатури, яка за час свого існування отримала велику значимість. Зафіксувавши в статті 59 Конституції України волю народу, гарантувавши кожному право на отримання правової допомоги, прийнявши Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», держава істотно розширила офіційне визнання сфери дії адвокатури та її вихід за межі судової системи, підвищивши соціальний статус у суспільстві, визнавши її інститутом. Разом з тим, багато питань функціонування цього правозахисного інституту залишається не вирішеними. В Україні тривають дискусії з приводу визначення ролі й місця адвокатури в суспільстві, залишається дискусійним питання допустимості втручання держави в діяльність адвокатури, зміцнення гарантій її незалежності.

Питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами державної влади в тієї чи іншої мірі розглядалися у роботах зарубіжних і вітчизняних науковців. Окремим аспектам цієї проблематики присвячували свої праці, зокрема такі: М. Антонович, М.Ю. Барщевський, С.Ю. Бова, О.Д. Бойков, Т.В. Варфоломеева, С.В. Васковський, М.М. Видра, О.О. Воронов, О.П. Галоганов, І.Ю. Гловацький, В.Г. Гончаренко, С.В. Гончаренко, О.С. Деханов, А.В. Козьмініх, А.Г. Кучерена, С.Е. Лібанова, Р.Г. Мельніченко, М.М. Михеєнко, Н.Ю. Сакара, С.П. Сафулько, В.О. Святоцька, О.Д. Святоцький, Є.Г. Тарло, Л.В. Тацій, П.В. Хотенець, Д.П. Фіолевський, І.С. Яртіх, О.Г. Яновська та інші вчені. Утім, по-перше, більшість досліджень було проведено до прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р., по-друге, і досі багато питань є не вирішеними та потребують наукового дослідження. Вказане й зумовлює актуальність цієї праці.

Вклад основного матеріалу дослідження. Мета статті – дослідити сутність і гарантії принципу незалежності адвокатської діяльності, надати аналіз взаємовідносин адвокатури й державної влади з точки зору дотримання цього принципу, визначити можливі шляхи та принципи взаємодії органів державної влади й адвокатських об'єднань.

Адвокатура функціонує в певній системі державних і суспільних механізмів і покликана сприяти захисту правових інтересів громадян насамперед цього суспільства й держави, вона відіграє фундаментальну роль для встановлення та підтримання верховенства права й захисту прав людини. Вона є комплексним проявом як державного, так і суспільного інтересу, оскільки саме через адвокатуру й завдяки їй правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їхніх

прав і свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно обумовлений державно-значимий характер, а з іншого – адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура – унікальне юридичне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом. Адвокатура, навпаки, зберігає незалежність від держави [1, с. 431].

При визначенні статусу й місця адвокатури в суспільстві слід акцентувати увагу на напруженні й умовах її взаємодії з державними органами, які перш за все зумовлюються тим, що, з одного боку, адвокат може виступати й захисником посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представляти їх інтереси в судочинстві, а з іншого – адвокатура може виступати й захисником інтересів громадянського суспільства. Сутністю інституту адвокатури є й те, що одночасно він є невід'ємною частиною судової системи, незалежність якої базується на поділі влади, яка може бути створена лише за наявності дійсно незалежної адвокатури. Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з дуалістичною природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку, адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого – професійний консультант (радник) громадян та їх об'єднань. Цю подвійну функцію адвокат може виконувати тільки в тому випадку, якщо йому гарантована необхідна незалежність. Тільки ця незалежність може забезпечити адвокату можливість співвідносити й урівноважувати ці двосторонні інтереси та займати правову позицію між двома полюсами. Двоїста позиція адвокатури в структурі суспільних відносин у силу характеру функцій, покладених на неї суспільством і державою, дозволяє саме їй пов'язувати воєдино інтереси суспільства в державній системі судочинства.

Адвокатська діяльність, пише Д.К. Нечевін, відображає публічний інтерес суспільства, який у тому числі полягає в зміцненні режиму законності, охорони прав громадян, забезпеченні принципу змагальності судового процесу, досягненні істини, своєчасному припиненні порушень прав і свобод громадян, поновленні порушеного права [1, с. 9]. Як слушно вказує Г.М. Резнік, виконавча влада взагалі не повинна мати ніяких односторонніх владно-розпорядчих повноважень стосовно адвокатури [2, с. 7]. Взаємовідносини адвокатури та органів державної влади протягом багатьох років будувалися як відносини контролю та підпорядкування адвокатури державі. Офіційне визнання адвокатури в Росії (реформа 1864 р.) супроводжувалося істотними обмеженнями її самостійності, жорстким контролем за складом і діяльністю адвокатури з боку держави. Цей контроль спочатку був покладено на органи суддівської влади (окружні суди дореволюційної Росії, часткою якої була Україна), потім поступово був переміщений у бік органів влади виконавчої (Нарком'юсту й губвиконкому, Мін'юсту та його органам на місцях, а також і виконкоми облрад – радянський період). Тоталітарна держава не могла змиритися з існуванням незалежної адвокатури, тому основні зусилля держави щодо адвокатури в

роки радянської влади були спрямовані на встановлення повного державного й партійного контролю над адвокатурою і зрештою над адвокатами.

Якщо простежити еволюцію законодавства про адвокатуру майже за півтора століття її існування, можна констатувати ряд великих досягнень [3]. До них слід віднести розширення рівня незалежності адвокатури від судової та виконавчої гілок влади, зміцнення правових гарантій професійної діяльності адвокатів, формування фінансових зобов'язань держави відносно адвокатів, виконуючим «ходіння по справах бідних» [4]. При цьому чітко виявляється закономірність: ступінь незалежності й суверенності адвокатури визначається зрілістю демократичних інститутів держави. У свою чергу, правовий статус адвокатури завжди був певним показником захищеності особистості й одним із індикаторів, що свідчать про успіхи в просуванні до правової держави й розвинутого громадянського суспільства [5].

Однак, і на сьогодні рудименти державної опіки збереглися в ряді країн СНД. Характерні вони (у частині комплектування адвокатури, контролю дисциплінарної практики) і для країн західної демократії. Так, державні органи виконавчої та судової влади провідних держав Європейського Союзу (Англія, Франція, Німеччина тощо) мають, як правило, значні повноваження з контролю за формуванням адвокатських асоціацій, їх дисциплінарної й нерідко гонорарної практикою. У країнах ЄС цей контроль має зовнішній характер і передбачає втручання держави у внутрішні справи органів самоврядування адвокатури [6, с. 252–253].

Те, що принцип незалежності є одним із ключових принципів діяльності вітчизняної адвокатури, визначено як і законодавцем (зокрема, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), так і науковою доктриною. Цей принцип встановлюють і міжнародно-правові акти: Основні положення про роль адвокатів; Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства тощо, де, зокрема, вказується, що завдання, які виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності й відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного із зовнішнім тиском. Квінтесенцією легального закріплення принципу незалежності є статті 2.1.1 та 2.1.2 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: «Більшість з обов'язків, покладених на адвокатів, вимагають, щоб він був абсолютно незалежний, вільний від будь-якого впливу. Подібна незалежність необхідна для підтримки довіри до правосуддя. Ця незалежність необхідна адвокату в будь-якій професійній діяльності – чи то рутинна робота або участь у судовому процесі» [8].

Незалежність адвокатури можна розуміти двоєю, зазначає О.О. Воронов, питання в тому, від кого повинна бути незалежна адвокатура і для чого: ... для того, щоб шляхом виконання своєї конституційної місії щодо захисту прав і свобод мати реальну можливість захищати права й інтереси осіб, не допускати їх порушення, в тому числі (що особливо важливо) і з боку держави. Від кого – відповідь на це питання вже дано у відповіді на попереднє питання – насамперед від держави в особі її владних органів і посадових осіб [9, с. 311]. Незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя й неупередженості суддів, слушно відмічає заступник голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України К. Коваль [7].

Незалежність адвокатури визначається нами як стан балансу між інтересами цього інституту й держави, відповідно вищої конституційної цінності – забезпеченню прав людини, що дозволяє ефективно реалізовувати адвокатури її конституційні функції. Разом з тим, виходячи з того, що адвокатура є невід'ємною частиною національної правової системи, отже, вона не може бути абсолютно незалежною й абсолютно самостійною, залишається дискусійним

питання допустимості втручання держави в діяльність адвокатури, в тому числі в галузі надання безоплатної правової допомоги.

Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод закріплює право людини за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя (п. 3 (с) ст. 6); причому це положення тлумачиться як позитивне право, тобто таке, що для ефективної його реалізації потребує активної підтримки з боку держави – законодавчої, організаційної, фінансової тощо [11]. Як зазначає І.С. Яртіх, держава, як і колись, зберігає у своїх руках найважливіший важіль впливу на адвокатуру – економічний. Його дія не тільки може обмежувати правові умови незалежності адвокатури, а й чинити негативний вплив на рівень і якість правової допомоги [12, с. 5]. Виконуючи ці свої позитивні зобов'язання, держава, безперечно, мусять мати достатньо широке коло дискреційних повноважень щодо визначення порядку, способів, обсягів, форм забезпечення безоплатної правової допомоги. Більше того, держава, будучи відповідальною за якість безоплатної правової допомоги, очевидно, має право контролювати й кадровий склад і фаховий рівень адвокатів, залучених у цю діяльність. Перефразовуючи відомий вираз – хто надає фінансування, той і визначає правила, – вказує автор [13, с. 13]. С.В. Гончаренко вважає таке втручання правомірним і таким, що цілком відповідає європейським стандартам, але лише за умови суворого дотримання двох ключових вимог: 1) втручання має бути таким, що повністю, без жодних «перегинів» відповідає поставленій меті – воно повинно слугувати виключно забезпеченню ефективної безоплатної правової допомоги; 2) втручання має бути пропорційним, тобто таким, що є мінімально необхідним для досягнення зазначеної мети. Лише в таких вузьких межах держава вправі впливати й контролювати адвокатуру в царині надання безоплатної правової допомоги. В іншому разі, якщо держава під благородними гаслами вдається до дій, що обмежують незалежність адвокатури в більшому обсязі, ніж це мінімально необхідно для досягнення поставленої законної мети, – порушення фундаментальних принципів діяльності адвокатури неминуче [13, с. 14]. Слід додати, що наслідком такого втручання може бути не лише порушення вказаних принципів, а й конституційних прав особи.

Уявляється досить очевидним, що держава, як гарант конституційного права на отримання правової допомоги, не може стояти осторонь від вирішення питання про те, хто і як таку допомогу надає. Разом з тим, вважаємо, що втручання з боку держави у здійснення професійної адвокатської діяльності можливе лише у разі порушення адвокатами законодавства під час здійснення такої діяльності. В інших випадках таке втручання є неприпустимим і наслідком його має бути встановлена законом відповідальність.

Нормативному врегулюванню взаємовідносин адвокатури України та держави присвячена стаття 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка закріплює незалежність адвокатури від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури й забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [10]. Вважаємо, що цю норму необхідно привести у відповідність з міжнародними стандартами, що покладають на державу певні зобов'язання щодо забезпечення незалежності адвокатури, та доповнити положенням такого змісту: «Держава гарантує незалежність діяльності адвокатури та унеможливує будь-яке втручання в здійснення адвокатської діяльності. Втручання в адвокатську діяльність, яка здійснюється відповідно до чинного законодавства, забороняється й тягне встановлену законом відповідальність».

Звуження сфери державного диктату є явною і безперечною тенденцією розвитку демократичних суспільних інститутів, включаючи адвокатуру, слушно зауважує А.В. Козьмїних [14, с. 112].

Адвокатура здійснює свою діяльність під егідою двох систем управління: станового (корпоративного) управління й управління зовнішнього, державного. Незалежний адвокат може існувати тільки в незалежній адвокатурі, тому наявність у країні сильної та незалежної організації адвокатів є необхідною умовою гарантії незалежності кожного адвоката, адже організація адвокатів може відстоювати позицію адвокатури на державному рівні. Тому незалежність адвокатури складається з двох елементів: з незалежності організації адвокатури й адвокатських утворень, у межах яких здійснюється адвокатська діяльність, і з незалежності самого адвоката при здійсненні його діяльності. Незалежність адвокатури як спільноти забезпечується тим, що основи її побудови та функціонування визначаються законами, у зв'язку з чим ніякі органи не можуть шляхом прийняття всупереч закону будь-яких нормативних або індивідуально-розпорядчих актів втручатися в діяльність адвокатури. Певною гарантією незалежності адвокатури є також автономність її бюджету, в цілому не залежить ні від держави або органів місцевого самоврядування, ні від будь-яких організацій.

Незалежність адвокатури забезпечується кількома способами: прямою законодавчою заборонаю втручання в адвокатську діяльність; правомірністю і пропорційністю застосування заходів дисциплінарного впливу; існуванням системи гарантії незалежності адвоката в чинному законодавстві, зокрема встановленням спеціальної процедури притягнення адвоката до кримінальної відповідальності, проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, неможливістю втручання відомостей, пов'язаних з наданням правової допомоги за конкретними справами, заборонаю допитувати адвоката про питання, які стали йому відомими у зв'язку з наданням правової допомоги; інститутом адвокатської таємниці; встановленням вимог щодо несумісності з діяльністю адвоката, свободою вибору організаційної форми здійснення адвокатської діяльності; неприпустимістю залучення адвоката до будь-якої відповідальності за висловлення ним при здійсненні адвокатської діяльності своєї позиції у справі тощо (ст. 5, 7, 22, 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [10].

Однак, незважаючи на незалежне становище адвокатури від держави, вона реалізує функції, що мають загальнодержавне значення й відображають публічний інтерес суспільства. Адвокатура є в силу свого історичного місця в суспільстві й державі є правозахисним інститутом, здатним здійснювати, як слушно стверджує С.Е. Ліанова, конституційний громадський нагляд за дотриманням конституційних прав і свобод громадян та організацій у відносинах з чиновниками, що зумовлено насамперед не тільки її самоврядністю, основою на вільному волевиявленні та професіоналізмі членів у галузі знання права, а й економічною незалежністю від держави [15, с. 193]. З соціально-правових позицій адвокатура є дуже складним правовим явищем. Одна з проблем криється у визначенні меж вірного поєднання публічних інтересів з автономною побудовою адвокатури як правозахисного інституту й діяльності адвоката, пов'язаної з волею довірителя при вирішенні певних питань [16, с. 47].

На нашу думку, проблема ефективності діяльності адвокатури як правозахисного інституту й частини правової системи держави може бути конкретизована як проблема виявлення оптимальних меж, які полягають між необхідністю забезпечити конституційно закріплений державно-значимий характер діяльності адвокатури, з одного боку, і вимогою незалежності адво-

катури від держави, з іншого, що забезпечить дієвий захист прав громадян та юридичних осіб від адміністративного свавілля.

Деякі науковці вважають, що на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства адвокатурі протистоїть держава в особі державного апарату [17, с. 180]. Слід зауважити на тому, що ця думка ґрунтується на змішанні різних державно-правових понять: держава, уряд, чиновник. Дійсно, адвокату постійно доводиться вступати в протистояння з державними службовцями, чиновниками, які в масовій свідомості й уособлюють конкретну державу. Але поняття держави значно ширше, ніж просто система органів державної влади, що складається з конкретних людей. М.Н. Марченко підкреслює, що функції держави не слід ототожнювати з функціями його окремих органів або ж державних організацій [18, с. 11]. С.А. Деханов зазначає, що «здорова» адвокатура, яка ґрунтує свою діяльність на законі, не може бути опозиційною інститутом держави, державної влади. Опозиційною – уряду щодо тактики чи стратегії проведення зовнішньої або внутрішньої політики – так; опозиційною некомпетентному чиновництву – так; опозиційною державі – ні [19]. Діяльність адвокатури й держави спрямована на єдино значиму мету – захист прав і свобод людини і тому не може бути протиставлена одна іншій. Так, як і держава, адвокатура здійснює свою діяльність на основі Конституції України, відповідно до якої вищою конституційною цінністю оголошені права і свободи людини, а їх захист – обов'язок держави. Тому відносини адвокатури й державної влади в суспільстві повинні носити рівноправний характер. Держава, яка визначає себе як правова, має бути зацікавлена в тому, щоб адвокатура була високопрофесійним інститутом. Держава повинна забезпечувати незалежність адвокатури й доступність юридичної допомоги; сприяти здійсненню заходів щодо підвищення кваліфікації адвокатів, вживати заходи щодо захисту адвокатів від переслідувань, необґрунтованих обмежень їх професійної діяльності, зауважує А.В. Кузьмїних [20, с. 231]. Тому опозиція адвокатури до держави неможлива, а стосунки між державою та адвокатурою мають розвиватися лише як партнерські, що передбачає відсутність підпорядкованості один одному, наявність кореспондуючих прав і обов'язків, взаємної відповідальності за порушення умов партнерської взаємодії.

Переконані, в умовах політики побудови громадянського суспільства, у якому адвокатура є вираженням суспільних потреб, державна політика в галузі адвокатури повинна поєднувати умови заступництва й незалежності. Встановлення партнерських взаємовідносин між адвокатурою і державними структурами необхідно насамперед у питаннях забезпечення гарантованих Конституцією прав і свобод людини, забезпеченні верховенства права, сприяттві процесу формування правової держави та громадянського суспільства в Україні. Держава мусить усіма способами сприяти адвокатурі, але ні в якому разі не контролювати її. Держава не може не потребувати в такому правозахисному інституті, як адвокатура. Держава регулює діяльність адвокатури, видаючи закони і встановлюючи правила, за якими діє адвокат. Держава встановила таку систему правосуддя, де є місце адвокату [21, с. 87].

Як справедливо вказується у монографії І.С. Яртіх «Адвокатура та влада», було б логічно припустити наявність договору між державною владою і адвокатурою про їх взаємодію з виконання положень Конституції. Договір, як відомо, передбачає взаємні зобов'язання сторін. Такого договору, зрозуміло, немає. І якщо зобов'язання адвокатури більш-менш зрозумілі, то зобов'язання держави відносно адвокатури менше, ніж зрозумілі [22, с. 6]. Разом з тим, адвокатура й органи державної влади здатні сформулювати такі правові моделі консолідації, при яких розширювалися б можливості побудови громадянського суспільства і правової держави. Так, наприклад, доцільно закріпити в Законі

України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пряму вказівку на те, що органи державної влади нарівні з громадянами й організаціями мають право звернення до адвокатів за будь-яким видом правової допомоги.

Взаємодія органів державної влади та адвокатських об'єднань, адвокатів повинна здійснюватись на основі об'єднання зусиль в умовах побудови правової держави й формування громадянського суспільства в Україні. Аналіз наукових досліджень дає змогу прийти до висновку, що ця взаємодія має ґрунтуватись на таких принципах: 1) принцип рівноправного партнерства, який передбачає взаємну зацікавленість, відкритість, довіру й соціальну відповідальність за виконання взятих на себе зобов'язань на підставі додержання принципів організації та діяльності адвокатських об'єднань і органів державної влади; 2) принцип прийняття спільних рішень з питань, пов'язаних з наданням правової допомоги, створення умов для надання адвокатами такої допомоги, участь адвокатів і представників адвокатських об'єднань у роботі колегіальних органів влади [23, с. 4]; 3) принцип юридичних гарантій дотримання договірних партнерства у межах підписаних угод про спільну діяльність, включаючи інші гарантії здійснення адвокатської діяльності; 4) принцип відповідальності за виконання спільних рішень на основі укладених угод між органами державної влади та адвокатськими об'єднаннями; 5) принцип формування нового образу адвокатури на основі історичних традицій. Цей принцип передбачає консолідацію зусиль держави й адвокатури в процесі відродження кращих традицій останньої, здатних закріпити істинний правовий образ адвокатів [24].

Висновки. Незалежність адвокатури – це стан балансу між інтересами цього інституту й держави, який відповідає вищій конституційній цінності – забезпеченню прав людини. Взаємодія органів державної влади й адвокатури повинна здійснюватись на основі партнерства та об'єднання зусиль в умовах побудови правової держави та формування громадянського суспільства в Україні. Прийняття запропонованих змін у законодавство, додержання принципів такої взаємодії сприятиме досягненню балансу між інтересами інституту адвокатури й держави відповідно до вищої конституційної цінності – забезпечення прав людини, ефективної реалізації адвокатурою її конституційної функції.

Література:

1. Подоляка А.М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури / А.М. Подоляка // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 429–433.
2. Нечевин Д.К. Институт адвокатуры как субъект правоохранительной деятельности / Д.К. Нечевин. – Тула, 2010 – 412 с.
3. Резник Г.М. К вопросу о конституционном содержании понятия «квалифицированная юридическая помощь» / Г.М. Резник // Адвокат. – 2007. – № 4.
4. Бойков А.Д. Адвокатам подрезали крылья / А.Д. Бойков, Г.Б. Мирзоев // Адвокатские вести. – 2005. – № 5.
5. Коваль К. «Ручна» адвокатура не потрібна нікому / К. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawyersunion.org.ua/?p=4914>.
6. Деханов С.А. Адвокатура в Западной Европе: опыт и современное состояние : дисс. ... докт. юрид. наук / С.А. Деханов. – М., 2011. – 360 с.
7. Коваль К. Внутрішні стандарти адвокатури / К. Коваль // Український адвокат. – № 7(83), липень 2013 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://k-z.com.ua/pravovoi-aktsent/30142-vnutrishni-standarti-advokaturi>.
8. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
9. Воронов А.А. Роль адвокатуры в реализации конституционного права на квалифицированную юридическую помощь : дисс. ... докт. юрид. наук / А.А. Воронов. – М., 2008. – 375 с.
10. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 27. – Ст. 282.

11. Конвенция про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
12. Яртых И.С. Проблемы взаимодействия адвокатуры и государственной власти : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – М., 2003. – 17 с.
13. Гончаренко С.В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. Короткий огляд новітніх тенденцій / С.В. Гончаренко // Адвокат. – № 11.-2011. – № 11. – С. 12–16.
14. Козьмін А.В. Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства : дис. ... канд. політ. наук / А.В. Кузьмін. – Одеса, 2008. – 218 с.
15. Либанова С.Е. Российская адвокатура – правозащитный профессиональный независимый институт гражданского общества в механизме обеспечения конституционных прав и свобод / С.Е. Либанова // Механизм реализации и защиты прав личности : Материалы VIII Межрегиональной научно-практической конференции (27 ноября 2009 года). – Екатеринбург, 2010. – С. 189–196.
16. Либанова С.Е. Конституционно-правовые основы деятельности российской адвокатуры в конституционно-правовом механизме обеспечения прав и свобод человека : [монография]. – Курган : Изд-во Курган. гос. ун-та, 2010. – 300 с.
17. Хазипова Х.М. Место адвокатуры в современном Российском обществе / Х.М. Хазипова // Вестник Удмурдского университета. – 2007. – № 6. – С. 179–183.
18. Марченко М.Н. Взаимодействие государства и гражданского общества: вопросы теории / М.Н. Марченко // Государство и гражданское общество: правовые проблемы взаимодействия : Сб. статей Международной НПК г. Туапсе. – Туапсе : Изд-во ТГУ, 2007. – С. 11.
19. Деханов С.А. Адвокатура, гражданское общество, государство / С.А. Деханов // Адвокат. – 2004. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.garant.ru/5126972/>.
20. Козьмін А.В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці / А.В. Козьмін // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / ОНЮА. – Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 36. – С. 228–235.
21. Либанова С.Э. Проблемы реализации принципа состязательности в условиях правового нигилизма в гражданском процессе / С.Э. Либанов // Вестник Ургу. Серия «Право». – № 6. – 2009. – С. 87–88.
22. Яртых И.С. Адвокатура и власть / И.С. Яртых. – М. : Юрлитинформ, 2003. – 176 с.
23. Железнякова Е.В. Проблемы законности и ее гарантий в деятельности органов местного самоуправления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е.В. Железнякова. – Волгоград, 2006. – 17 с.
24. Шайхуллин М.С. Принцип законности во взаимоотношениях адвокатуры и органов государственной власти / М.С. Шайхуллин // Евразийская адвокатура. – 2012. – Вып. № 1–1 (1). – Том 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/printip-zakonnosti-vo-vzaimootnosheniyah-advokatury-i-organov-gosudarstvennoy-vlasti>.

Вильчик Т. Б. Адвокатура и государство: взаимодействие в обеспечении прав и законных интересов граждан

Аннотация. В статье исследуются проблемы взаимоотношений адвокатуры с органами государственной власти, выявляются тенденции развития этих отношений с позиций критерия независимости адвокатуры и развития демократических основ ее самоуправления.

Ключевые слова: адвокат, принцип независимости адвокатуры, адвокатура и государство.

Vilchik T. Advocacy and the state: the interaction in ensuring the rights and legitimate interests of citizens

Summary. The article investigates the problem of the relationship of advocacy with government authorities, identifies trends in the development of these relations from the standpoint of the criterion of independence of the advocacy and the development of democratic foundations of self-government.

Key words: advocacy, principle of the independence of the advocacy and the state.